

taliga, kocsi (szekér). A vándorkereskedőknek, vásároknak is jelentős szerepük volt a parasztság életében. A régi vásárok legfontosabb súly-, űr- és hosszértékei: akó, fertály, icce, mérő, lat, róf, véka, meszely stb.

A *Képes magyar néprajz* egyik legérdekesebb fejezete a *Parasztkalendárium*, melyben a szerzők az év valamennyi fontos napját; ünnepeket, nevezetesebb névnapokat vagy jeles időszakot feltüntetnek, amelyekhez egy-egy vidéken valamilyen munka előírása, tilalma vagy más nevezetesség fűződik. A kalendárium november 25-ével, Katalin napjával kezdődik, mert a falusi időszámítás szerint ez volt az első téli nap.

A *Függelékben* találjuk a szakirodalmat, mely eligazítja az érdeklődőt a monográfiák és szakkönyvek között. A *határon túli helységnevek mai alakja* és a *Szó- és tárgymutató* zárja ezt a nagyon olvasmányos és hasznos képes kézikönyvet, mely nem hiányozhat a néprajzot kedvelők gyűjteményéből.

SARVARI V. Zsuzsa

A MEGALAPOZOTTSÁG IGÉNYÉVEL

Göncz Lajos: *A kétnyelvűség pszichológiája*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1985

A könyv előszava felidézi azt a tanulmánykötetet, amely éppen tíz éve jelent meg *Anyanyelv-államnyelv* címmel. Ebben Czupár József vázolja a témakör pszichológiai vonatkozásait és rámutat a pszicholingvisztikai kutatások fontosságára, szükségességére. Tanulmányában hangsúlyozza, hogy a tüzetesebb elemzőmunka, a környezetünk többnyelvűségéből eredő problémák empirikus — tudományos igényű — megközelítése még elvégzésre váró feladat. Erről az elvégzett munkáról ad számot Göncz Lajos most megjelent könyve. A szerző definiálja a kétnyelvűséget, és foglalkozik az egyes aspektusok mérésével, az egyének nyelvi rendszerei közötti kölcsönhatással, a kétnyelvűség pedagógiai-pszichológiai, szociálpszichológiai és fejlődéslektani vonatkozásaival.

A nyelvészetben jártas olvasót kevésbé éri meglepetésként, de számom-

ra újdonság az a fölsorolás, amely a kétnyelvűség fajtáit részletezi a nyelvtanulás módjától és szintjétől függően a nyelvi rendszerek kapcsolatától a nyelvek kölcsönhatásáig. Ezek szerint legalább tízféle kétnyelvűség létezik.

Megtudjuk, hogy a koordinált és összetett kétnyelvűség a nyelvi rendszerek kapcsolata szerint választható külön. Az egymástól független és az egymással keveredő nyelvi rendszerekben attól függően lesz más az egyes szavak jelentése, hogy koordináltak, külön környezethez kapcsolódnak vagy pedig ugyanabban a környezetben fejlődnek ki. Ennek ellenőrző vizsgálatként beigazolódott, hogy a magyar és a szerbhorvát nyelv azonos szavainak jelentése a koordináltan kétnyelvűeknél különbözik, de az ún. asszociatív jelentés ugyanazon szavak esetén nem tér el egymástól. Ennek a kísérletnek a továbbfejlesztéseként a szerző egy új kétnyelvűségi tipológia felállítására vállalkozik, amelynek elsősorban az anyanyelv-környezet-nyelv egymásrahatása (interferenciája) szempontjából van jelentősége. A hipotézisek ismertetése és a módszer leírása után megállapítja, hogy a nem

anyanyelvek esetében az ún. direkt nyelvtanulási módszer elvei kívánatosak. Eszerint:..." a második nyelvet az első közreműködése nélkül kell tanulni (a fordítást ki kell zárni v. a minimálisra csökkenteni), más embe- rektől és más helyen kell lehetőleg tanulni, mint ahol az anyanyelvet tanul- tuk." A szerző mindkét nyelvre vonatkoztatva vonja le végső következtetéseit. Ezzel szemben a kétnyel- vűség pedagógiai-pszichológiai vonatkozásait illetően nem ennyire egyér- telmű a helyzet. Egyrészt, mert a kül- földi adatok, melyek főleg kanadai fölmérések alapján angol gyerekek francia nyelvtudására vonatkoznak, s nem alkalmasak általánosításra, más- részt, mert a hazai szakirodalomban a kétnyelvű nevelés vajdasági gyakor- latának elemzéséről csak kevés adat található. Az ún. szabadkai gyakor- latot röviden ismertetve a szerző utal azokra az általa végzett fölmérésekre, amelyek a gondolkodás és a beszéd fejlődését hivatottak nyomon követni.

Nagyobb kihívást jelent a szerző számára a kétnyelvűség szociálpszichológiai, de még inkább fejlődéslélektani vonatkozásainak tanulmányozása. Ehhez a kutatási módszerek közül az attitűdskála bizonyult a leghasznál- tóbbnak. Alkalmazásával a szerző azt vizsgálta, hogy az egyetemi hallgatók a környezetnyelv tanulásában milyen törvényszerűségek mutatkoznak. A még folyamatban levő vizsgálat rész- eredményei közül a szerbhorvát és magyar nyelv iránti attitűd szerepét ismerteti részletesen: „Ezekből az eredményekből — írja — arra lehet- ne következtetni, hogy vizsgálati ala- nyaiknál a környezetnyelv képviselői iránti attitűd nem befolyásolja lényeg-esebben a környezetnyelv elsajátítá- sának szintjét.”

Könyvének folytatásában a fejlé- déslélektani szempont az irányadó. A kétnyelvűség kutatása már-már ideális

területe a beszédfejlődés és a gondol- kodás kialakulásáról szóló elméletek alátámasztására vagy cáfolására. Mind a korai kétnyelvűség hatása a beszéd- fejlődésre, mind a korai kétnyelvűség és az általános értelmi fejlődés kap- csolata olyan szakterület, amely nagy érdeklődésre tarthat számot. Ennek megfelelően a bevezetőben a szerző ismerteti a szakirodalom jelenlegi áll- lását, és áttekinti az eddigi kutatáso- kat. Kulcskérdésként — a problémát itt leegyszerűsítve — fölveti annak lehetőségét, hogy a kétnyelvűség olyan faktorként kezelhető, amely a gyerek- nél felgyorsítja a szavakat és a be- széd objektiválási képességének megje- lenését és fejlődését.

Összefoglalásában a szerző jól fölé- pített vázlatát adja kutatásainak, át- tekintővé téve ezt azok számára, akik nem akarnak elmélyülni a módszer- tani részletekben, de azért érdeklöd- nek a következtetéseket iránt. Szakmai mércék szerint Göncz Lajos munkája kielégíti a legmagasabb tudományos igényeket, pszicholingvisztikai kutatásai nemcsak a magyar, hanem a külföldi irodalomban is jelentős teljesítmény- nek számítanak.

VAJDA János

IRODALMI TOPOGRÁFIA

Erős Zoltán: *Magyar irodalmi hely- nevek A-tól Z-ig*. Móra Könyvkiadó, Budapest, 1985

Kétségtől a lexikonok, kéziköny- vek, enciklopédiák korát éljük. Nap- ról napra, szinte percről percre olyan információözon zúdul ránk, amelyet befogadunk ugyan, de elraktározni már nemigen tudunk. Ezért mind- inkább szükségünk van olyan mű- vekre, amelyekből ismereteink esetle- ges hiányosságait pótolhatjuk. Az iro-